

• Wick-tétel

$$\hat{A}\hat{B}\hat{C}\hat{D}\dots = \{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\hat{D}\dots\} + \sum_{1x-es\ kont} \{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\hat{D}\dots\} + \sum_{2x-es\ kont} \{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\hat{D}\dots\} + \dots$$

$$+ \sum_{3x-es\ kont} \{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\hat{D}\dots\} + \dots + \sum_{teljesen\ kontrahált} \{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\hat{D}\dots\}$$

normalbarendett op.

Példa: $i^+ j^+ \bar{k} \bar{e} = -i^+ \bar{k} j^+ \bar{e} + i^+ \bar{e} \delta_{jk} = \bar{k} i^+ j^+ \bar{e} - \delta_{ik} j^+ \bar{e} + i^+ \bar{e} \delta_{jk} = -\bar{k} i^+ \bar{e} j^+ + \delta_{je} \bar{k} i^+ - \delta_{ie} j^+ \bar{e} + i^+ \bar{e} \delta_{jk}$

$$= \bar{k} \bar{e} i^+ j^+ - \delta_{ie} \bar{k} j^+ + \delta_{je} \bar{k} i^+ - \delta_{ie} j^+ \bar{e} + i^+ \bar{e} \delta_{jk}$$

$$= \bar{k} \bar{e} i^+ j^+ - \delta_{ie} \bar{k} j^+ + \delta_{je} \bar{k} i^+ + \delta_{ie} \bar{e} j^+ - \delta_{ie} \delta_{je} - \bar{e} i^+ \delta_{jk} + \delta_{jk} \delta_{ie}$$

$$= \{\bar{k} \bar{e} i^+ j^+\} + \{\bar{k} i^+ \bar{e} j^+\} + \{\bar{k} j^+ \bar{e} i^+\} + \{\bar{e} j^+ \bar{k} i^+\} + \{\bar{e} i^+ \delta_{jk}\} + \{\delta_{jk} \bar{e} i^+\}$$

$$+ \{\delta_{ie} \bar{k} j^+\} + \{\delta_{ie} \delta_{je}\}$$

$\sim \langle \Phi_0 | \{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\hat{D}\dots\} | \Phi_0 \rangle = 0 \Rightarrow \langle \Phi_0 | \hat{A}\hat{B}\hat{C}\hat{D}\dots | \Phi_0 \rangle = \langle \Phi_0 | \sum_{teljesen\ kontrahált} \{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\hat{D}\dots\} | \Phi_0 \rangle$

Shawitt-Bartlett
Sealag P.
előadása

~ általánosított Wick-tétel

$$\{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\} \{\hat{D}\hat{E}\} \{\hat{F}\hat{G}\} \dots =$$

$$\{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\hat{D}\hat{E}\hat{F}\hat{G}\dots\} + \sum_{1x-es} \{\{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\} \{\hat{D}\hat{E}\} \{\hat{F}\hat{G}\}\} +$$

$$\sum_{2x-es} \{\{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\} \{\hat{D}\hat{E}\} \{\hat{F}\hat{G}\}\} + \dots + \sum_{teljesen\ kontrahált} \{\{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\} \{\hat{D}\hat{E}\} \{\hat{F}\hat{G}\}\dots\}$$

$$= \langle \Phi_0 | \{\hat{A}\hat{B}\hat{C}\} \{\hat{D}\hat{E}\} \{\hat{F}\hat{G}\} \dots | \Phi_0 \rangle$$

• A normalizált Hamilton op.

(41)

$$\hat{H} = \hat{H}_N + \langle 0 | \hat{H} | 0 \rangle$$

$$\hat{H}_D = \sum_{p,q} \overline{f_{pq}} \{p^+ q^-\} + \frac{1}{4} \sum_{pqrs} \overline{\langle pq || sr \rangle} \{p^+ q^+ r^- s^-\}$$

↑
Fock-matrix

egazolás:

Wick-tétel

$$\hat{H} = \sum_{pq} \overline{h_{pq}} p^+ q^- + \frac{1}{4} \sum_{pqrs} \overline{\langle pq || sr \rangle} p^+ q^+ r^- s^- \stackrel{\downarrow}{=} \dots$$

$$\begin{aligned} & \sum_{pq} \overline{h_{pq}} \{p^+ q^-\} + \sum_{pq} \overline{h_{pq}} \{p^+ q^-\} + \frac{1}{4} \sum_{pqrs} \overline{\langle pq || sr \rangle} [\{p^+ q^+ r^- s^-\}] \\ & + \{p^+ q^+ r^- s^-\} + \{p^+ q^+ r^- s^-\} + \{p^+ q^+ r^- s^-\} + \{p^+ q^+ r^- s^-\} \\ & + \{p^+ q^+ r^- s^-\} + \{p^+ q^+ r^- s^-\} \end{aligned} =$$

$$\sum_{pq} \overline{h_{pq}} \{p^+ q^-\} + \sum_{i \in \text{occ.}} \overline{h_{ii}} + \frac{1}{4} \sum_{pqrs} \overline{\langle pq || sr \rangle} \{p^+ q^+ r^- s^-\} +$$

$$\sum_{\substack{pq \\ i \in \text{occ.}}} \overline{\langle pi || qi \rangle} \{p^+ q^-\} + \frac{1}{2} \sum_{ij \in \text{occ.}} \overline{\langle ij || ij \rangle} ,$$

miel $f_{pq} = h_{pq} + \sum_{i \in \text{occ.}} \overline{\langle pi || qi \rangle}$ e's

$$\langle 0 | \hat{H} | 0 \rangle = \sum_{i \in \text{occ.}} \overline{h_{ii}} + \frac{1}{2} \sum_{ij \in \text{occ.}} \overline{\langle ij || ij \rangle}$$

$$\hat{H} = \underbrace{\sum_{pq} \overline{f_{pq}} \{p^+ q^-\} + \frac{1}{4} \sum_{pqrs} \overline{\langle pq || sr \rangle} \{p^+ q^+ r^- s^-\}}_{\hat{H}_N} + \langle 0 | \hat{H} | 0 \rangle$$

Az \bar{e} korreláció (variációs módszer)

- Átlagolóv korreláció: egy determináltus lép
- Az egyrét hullámfüggvény: $\Psi_{\text{norm.}} = C_{\text{HF}} \Phi^{\text{HF}} + \sum_{ai} C_i^a \Phi_i^a + \sum_{\substack{ab \\ ij}} C_{ij}^{ab} \Phi_{ij}^{ab} + \dots$
 \sim CI (Configuration-Interaction) sorfejtés
 $\|\Psi_{\text{norm.}}\| = 1$

- Átmeneti normalizáció: $\Psi = \Phi^{\text{HF}} + \sum_{ai} d_i^a \Phi_i^a + \sum_{\substack{ab \\ ij}} d_{ij}^{ab} \Phi_{ij}^{ab} + \dots$
 $\langle \Phi^{\text{HF}} | \Psi \rangle = 1$

- Korrelációs energia: $\hat{H} \Psi = E \Psi$
 $(\hat{H}_N + \underbrace{\langle \Phi^{\text{HF}} | \hat{H} | \Phi^{\text{HF}} \rangle}_{E_{\text{HF}}}) \Psi = E \Psi \Rightarrow \hat{H}_N \Psi = \underbrace{(E - E_{\text{HF}})}_{\Delta E \text{ korrelációs energia}} \Psi$

$\langle \Phi^{\text{HF}} |$

$$\boxed{\hat{H}_N \Psi = \Delta E \Psi}$$

$$\sum_{\substack{ab \\ ij}} \langle \Phi^{\text{HF}} | \hat{H}_N | \Phi_{ij}^{ab} \rangle d_{ij}^{ab} = \Delta E$$

átmeneti norm. \oplus
 Brillouin-tétel

- csak a 2x-es gerjesztése van szükséges?
- a CI koeff. meghatározásakor megjelennek az 1x-es, 3x-os, ... gerjesztések is!

- Full-CI: a teljes CI-sort figyelembe vesszük.
 - az adott bázisban egyrét **DRÁGA!!!**
 - a det. száma: $\binom{m}{N_A} \binom{m}{N_B} \Rightarrow N_A, N_B$: 2/3 \bar{e} -ok száma
 m : bázisok száma
- Csökkenthető a sort egy adott gerjesztési szintnél:

CIS, CISD, CISDT, ... módszerrel \sim méretkonvergencia probléma!

$$\Psi^{CISD} = C_{HF} \Phi^{HF} + \sum_{ai} c_i^a \Phi_i^a + \sum_{ab} c_{ij}^{ab} \Phi_{ij}^{ab}$$

az együtthatók meghatározása a variációs elvből:

$$E(\underline{c}) = \frac{\langle \Psi^{CISD} | \hat{H} | \Psi^{CISD} \rangle}{\langle \Psi^{CISD} | \Psi^{CISD} \rangle}$$

$$\frac{\partial E}{\partial \underline{c}} = 0 \Rightarrow \underline{H} \underline{c} = E_{CISD} \underline{c}$$

• méretkonzisztencia

- nem-kölcsönható alrendszerre: az mo.-k vagy az A v. a B alrendszer lokalizálódnak

$$\left. \begin{aligned} E_{AB}^{UHF} &= E_A^{UHF} + E_B^{UHF} \\ \Phi_{AB}^{UHF} &= \Phi_A^{UHF} \Phi_B^{UHF} \end{aligned} \right\}$$

teljesül a méretkonzisztencia

- a CID hullámfüggvény: $\Psi^{CID} = \Phi^{HF} + \sum_{ab} d_{ij}^{ab} \Phi_{ij}^{ab} = \Phi + \eta$

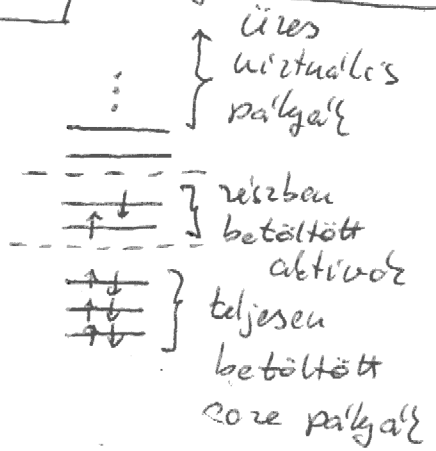
$$\Psi_{AB}^{CID} \neq \Psi_A^{CID} \Psi_B^{CID} = \Phi_A^{HF} \Phi_B^{HF} + \eta_A \Phi_B^{HF} + \Phi_A^{HF} \eta_B + \eta_A \eta_B$$

$$\eta_A \eta_B = \sum_{aij} d_{aij}^{ab} \sum_{bcd} d_{bcd}^{cd} \Phi_{aij}^{ab} \Phi_{bcd}^{cd} \approx \Phi_{ij\ell}^{abcd}$$

\Rightarrow a csontolt CI módszer nem méretkonzisztens!

gerjesztés!

• Complete active space (CAS)



- kiválasztunk egy aktív alteret:

- az aktív térben "egyetlen" megoldást v. megoldásokat keressük

- A CI sorban az "aktív" det.-ok jelennek meg

- az aktív pályákat is variációsan optimalizál \Rightarrow MCSCF módszer (multi-configurational self-consistent field)

- MÉRETKONZISZTENS!

Perturbáció számítás
(Rayleigh-Schrödinger)

$\hat{H} = \hat{H}_0 + \lambda \hat{V}$, $\hat{H}_0 \Phi_0 = E_0 \Phi_0$ Th. a $\hat{H}_0 \Phi_k = E_k \Phi_k$
 relatívban E_k és Φ_k $k=1, 2, \dots$
 azok!

$\hat{H} \Psi = E \Psi$ $\Phi_0 = \Psi^{(0)}$
 $\Psi = \Phi_0 + \lambda \Psi^{(1)} + \lambda^2 \Psi^{(2)} + \dots$

$E = E_0 + \lambda E^{(1)} + \lambda^2 E^{(2)} + \dots$

$\langle \Phi_0 | \Psi \rangle = 1$, $\langle \Phi_0 | \Psi^{(n)} \rangle = 0$ $n \neq 0$
 közbenső normáltság

$(\hat{H}_0 + \lambda \hat{V})(\Phi_0 + \lambda \Psi^{(1)} + \lambda^2 \Psi^{(2)} + \dots) = (E_0 + \lambda E^{(1)} + \lambda^2 E^{(2)} + \dots)(\Phi_0 + \lambda \Psi^{(1)} + \dots)$

0. rend: $\hat{H}_0 \Phi_0 = E_0 \Phi_0$ \hookrightarrow Th. $\forall \lambda$ -re teljesül!

1. rend: $\hat{H}_0 \lambda \Psi^{(1)} + \lambda \hat{V} \Phi_0 = E_0 \lambda \Psi^{(1)} + \lambda E^{(1)} \Phi_0$

\vdots
 n. rend: $\hat{H}_0 \Psi^{(n)} + \hat{V} \Psi^{(n-1)} = E_0 \Psi^{(n)} + \sum_{k=0}^{n-1} E^{(n-k)} \Psi^{(k)}$

$\langle \Phi_0 |$ $(E_0 - \hat{H}_0) \Psi^{(n)} = \hat{V} \Psi^{(n-1)} - \sum_{k=0}^{n-1} E^{(n-k)} \Psi^{(k)}$

- az energia:

$\langle \Phi_0 | E_0 - \hat{H}_0 | \Psi^{(n)} \rangle = \langle \Phi_0 | \hat{V} | \Psi^{(n-1)} \rangle - E^{(n)}$

\Downarrow $E^{(n)} = \langle \Phi_0 | \hat{V} | \Psi^{(n-1)} \rangle \Rightarrow E^{(1)} = \langle \Phi_0 | \hat{V} | \Phi_0 \rangle$

- hullámfüggés:

1. rend $(E_0 - \hat{H}_0) \Psi^{(1)} = (\hat{V} - E^{(1)}) \Phi_0$

rezolvens
operator

$\hat{I} = \hat{P} + \hat{Q} = |\Phi_0 \rangle \langle \Phi_0| + \hat{Q}$

$\hat{R} = \frac{\hat{Q}}{E_0 - \hat{H}_0}$ (ha $\hat{H}_0 \Phi_k = E_k \Phi_k$ $k=0, 1, \dots$)

$\hat{R} \Phi_k = \frac{1}{E_0 - E_k}$, ha $k \neq 0$

\hat{R} az $(\hat{H}_0 - E_0)$ op inverze

a Φ_0 -ra nem értelmezhető
 alternatív!

$\hat{R} \Phi_0 = 0$

$(\hat{H}_0 | \Phi_k \rangle = E_k | \Phi_k \rangle \Rightarrow \hat{R} = \sum_{k \neq 0} \frac{|\Phi_k \rangle \langle \Phi_k|}{E_0 - E_k}$)

$$\hat{R} (E_0 - \hat{H}_0) \psi^{(1)} = \hat{R} \hat{V} \phi_0,$$

$$\text{mit } \langle \psi^{(1)} | \phi_0 \rangle = 0 \quad \psi^{(1)} = \hat{R} \hat{V} \phi_0$$

$$E^{(2)} = \langle \phi_0 | \hat{V} | \psi^{(1)} \rangle = \langle \phi_0 | \hat{V} \hat{R} \hat{V} | \phi_0 \rangle$$

$$\hat{Q} = \sum_{\ell \neq 0} | \phi_\ell \rangle \langle \phi_\ell |$$

$$\hat{R} = \sum_{\ell \neq 0} \frac{| \phi_\ell \rangle \langle \phi_\ell |}{E_0 - E_\ell}$$

$$E^{(2)} = \sum_{\ell \neq 0} \frac{\langle \phi_0 | \hat{V} | \phi_\ell \rangle \langle \phi_\ell | \hat{V} | \phi_0 \rangle}{E_0 - E_\ell}$$

2. und $(E_0 - \hat{H}_0) \psi^{(2)} = \hat{V} \psi^{(1)} - E^{(2)} \phi_0 - E^{(1)} \psi^{(1)}$

$\hat{R} / \psi^{(2)} = \hat{R} \hat{V} \psi^{(1)} - E^{(1)} \hat{R} \psi^{(1)} \quad \hat{R} \phi_0 = 0$

$$\psi^{(2)} = \hat{R} \hat{V} \hat{R} \hat{V} \phi_0 - E^{(1)} \hat{R} \hat{R} \hat{V} \phi_0$$

$$E^{(3)} = \sum_{\substack{\ell \neq 0 \\ \ell \neq 0}} \frac{\langle \phi_0 | \hat{V} | \phi_\ell \rangle \langle \phi_\ell | \hat{V} | \phi_\ell \rangle \langle \phi_\ell | \hat{V} | \phi_0 \rangle}{(E_0 - E_\ell)^2}$$

$$- E^{(1)} \sum_{\ell \neq 0} \frac{\langle \phi_0 | \hat{V} | \phi_\ell \rangle \langle \phi_\ell | \hat{V} | \phi_0 \rangle}{(E_0 - E_\ell)^2}$$

3. und

$$\psi^{(2)} = \hat{R} \hat{V} \hat{R} \hat{V} \hat{R} \hat{V} \phi_0 - E^{(1)} \hat{R} \hat{V} \hat{R} \hat{R} \hat{V} \phi_0 - E^{(1)^2} \hat{R} \hat{R} \hat{R} \hat{V} \phi_0$$

$$- E^{(1)} \hat{R} \hat{R} \hat{V} \hat{R} \hat{V} \phi_0 - E^{(2)} \hat{R} \hat{R} \hat{V} \phi_0$$

$$E^{(4)} = \langle \phi_0 | \hat{V} \hat{R} \hat{V} \hat{R} \hat{V} \hat{R} \hat{V} | \phi_0 \rangle - E^{(1)} \langle \phi_0 | \hat{V} \hat{R} \hat{V} \hat{R} \hat{R} \hat{V} | \phi_0 \rangle$$

$$- E^{(1)^2} \langle \phi_0 | \hat{V} \hat{R} \hat{R} \hat{R} \hat{V} | \phi_0 \rangle - E^{(2)} \langle \phi_0 | \hat{V} \hat{R} \hat{R} \hat{V} | \phi_0 \rangle$$

• Diagramok

- Lyukak és részecskék

$$|\Phi_i^a\rangle = \{a^\dagger i^-\} |0\rangle = (a^\dagger i^-) \underbrace{\uparrow \downarrow}_i \quad \{a^\dagger i^-\} |0\rangle \quad \sim \text{részecske-lyuk pár}$$

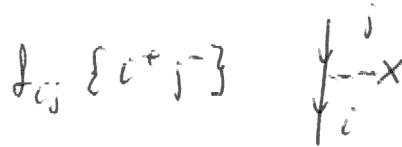
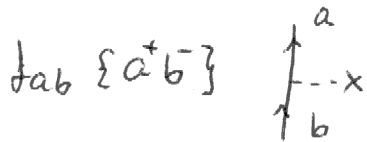
\uparrow : virtuális

$|0\rangle$

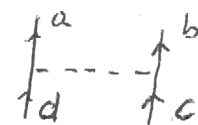
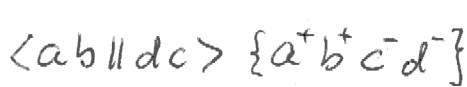
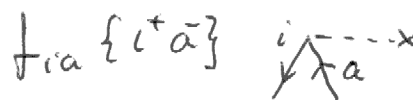
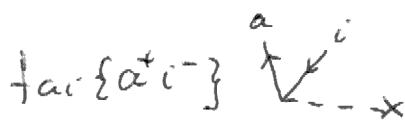
\sim Fermi-vákuum

\downarrow : betöltött

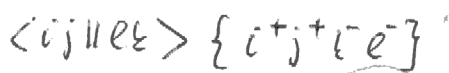
- a \hat{H}_0 diagramok (antiszimmetrikus Goldstone-diagramok)



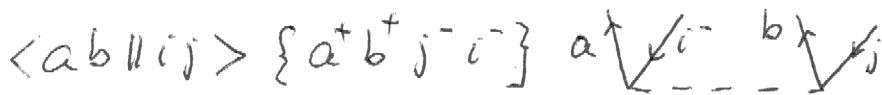
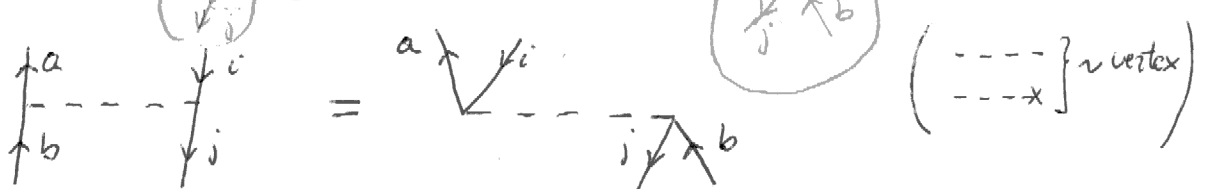
\sim a belső op.-ok kikéle, az eltüntetendő op.-ok belső futnak!



\sim szabály: $\langle \text{leftout rightout} || \text{leftin rightin} \rangle$



$$\langle a_j || b_i \rangle \{a^\dagger j^+ i^- b^-\} = \langle a_j || i b \rangle \{a^\dagger j^+ b^- i^-\}$$



Stb...

- példa: $\hat{H}_0 |\Phi_i^a\rangle = \sum_{pq} t_{pq} \{p^+ q^-\} \{a^\dagger i^-\} |0\rangle =$

$$\sum_{b,j} \underbrace{\text{diagram 1}} + \sum_b \underbrace{\text{diagram 2}} + \sum_j \underbrace{\text{diagram 3}} + \underbrace{\text{diagram 4}} =$$

$$\left\{ \sum_{b,j} t_{bj} \{b^+ a^+ i^+ j^-\} + \sum_b t_{ba} \{b^+ i^-\} + \sum_j t_{ij} \{a^+ j^-\} + t_{ai} \right\} |0\rangle$$